

Ward, A. F. Duke, K., Gneezy, A., and Bos, M. W. (2017). Brain Drain: The Mere Presence of One's Own Smartphone Reduces Available Cognitive Capacity. *Journal of the Association for Consumer Research*, 2(2), 140–154 <https://www.journals.uchicago.edu/doi/full/10.1086/691462>

АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ АКТИВНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ ОНЛАЙН В УМОВАХ ВІЙНИ

Олена Пометун, д. пед. н. проф.

Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

Очевидна необхідність забезпечити дітей і вчителів, так само, як і потреба у дистанційному навчанні дітей, які знаходяться за кордоном, надзвичайно актуалізувала питання організації освітнього процесу онлайн. Метою даної публікації є окреслення викликів і відповідей, які проявились у цьому питанні протягом останніх місяців.

Умови сьогодення породжують різноманітність способів такої організації, зокрема бачимо: 1) повністю віддалений режим навчання; 2) змішаний або гібридний режим, коли діти навчаються онлайн лише частину часу і мають можливість відвідувати школу; 3) синхронні (в режимі реального часу) та асинхронні (із обранням учнями часу опрацювання попередньо наданих вчителем матеріалів і завдань) навчальні середовища.

Це вимагає від вчителів стратегій, інструментів і технологій, відмінних від очного викладання. Насамперед йдеться про створення особливої системи управління процесом навчання в рамках навчального предмета, що має бути погоджена із більш загальною системою навчання в закладі освіти у цілому як підсистема. Важливим також є володіння вчителем інструментами онлайн навчання, починаючи з вибору навчальної платформи, яка дає змогу учням опанувати зміст предмета максимально ефективно, з одного боку, і оптимізує діяльність вчителя – з іншого. Новими для більшості вчителів є також питання активного навчання учнів онлайн, їхнього мотивування до навчання, організації самостійної роботи учнів та багато іншого.

Проведені останніми місяцями дослідження засвідчують, що у більшості вчителів бракує досвіду ефективного онлайн навчання та нави-

чок викладання. Проблемою, зокрема, часто стає організація активного/інтерактивного навчання учнів, без якого неможливо забезпечити компетентнісно орієнтовані результати освітнього процесу відповідно Державного стандарту.

Очевидно, що забезпечити активність учнів у онлайн навчанні складніше, ніж в умовах очного навчання, коли вчитель і учні знаходяться у безпосередньому контакті. Наприклад, якщо учень/учениця виглядає розгубленим, вчитель може з'ясувати, у чому проблема. Вчителі можуть регулярно надавати учням час для спілкування між собою в малих групах, причому за потреби не лише на уроці, а й до і після занять, підвищуючи рівень інтерактивності навчання. Проте, в онлайн навчанні вчитель не бачить, коли учень/учениця потребують підказки, а від учнів вимагається набагато більше зусиль, щоб брати активну участь в уроці. Не можуть залишатись осторонь освітнього процесу і батьки, адже від них так само значною мірою залежить активність учнів. Таким чином, розв'язання цього завдання потребує взаємних зусиль всіх учасників освітнього процесу.

Зазначимо, що саме поняття активного/інтерактивного навчання в форматі онлайн має деякі особливості у трактуванні, оскільки воно може фокусуватись як на соціальній взаємодії учнів (живе спілкування), так й їхній взаємодії зі змістом навчання за допомогою спеціальних цифрових засобів. Соціальна взаємодія в онлайн-навчанні – це взаємодія між учнями в класі на онлайн платформі, під час якої учні ставлять один одному запитання, обговорюють або розмірковують над темою, прислухаються до думок своїх однолітків і співпрацюють для виконання поставленого завдання (Matt, 2021). Вона дає учням змогу ділитися одне з одним своїми ідеями з різних питань, зазвичай мотивує більш глибоке розуміння інформації, а також стимулює індивідуальні інсайти щодо осмислення і застосування ідей змісту.

Взаємодія з електронними засобами навчання може включати прості тести з одним чи кількома варіантами відповідей, більш складні сценарії з питаннями, що спонукають до роздумів, симуляції, практичні вправи та оцінювання, взаємодії з перетягування елементів для виконання завдання та інтерактивні ігри, які розширюють розуміння учнями матеріалу шляхом спроб і помилок тощо (Dailey-Hebert, 2020). Додавання інтерактивних елементів, таких як інфографіка, цитати або відео, які з'являються на основі вибору користувачів і показують, що вибрали інші учні, може

допомогти учням залишатися залученими, оскільки вони відчують себе частиною спільноти.

Будь-який варіант інтерактивного навчання, на думку дослідників, залучає і мотивує учня до осмисленого навчання і критичного мислення, сприяє активізації довгострокової пам'яті та уваги, які є важливими складниками всіх механізмів навчання. Воно підвищує рівень зануреності учнів у матеріал та допомагає їм стати більш зацікавленими у кінцевому результаті. Важливим є і подолання самотності дитини під час навчання, коли вона часто опиняється сам на сам з екраном (Matt, 2021).

Опитування учнів показують, що найбільш комфортним для більшості є синхронний режим онлайн навчання, поєднаний з періодичним відвідуванням закладу освіти. Важливим для них також є й змога брати активну участь в уроці.

Вже сьогодні у педагогічній практиці сформувались певні підходи до розв'язання цієї проблеми. Наприклад, щоби розпочати соціальну взаємодію з учнями, вчитель на першому уроці може попросити учнів представити себе і надати якусь особисту інформацію. Різні варіанти короткого представлення учнями їхніх переживань, почуттів, складностей і досягнень можуть бути невеличким складником кожного уроку. Як свідчить досвід, такі «емоційні включення» виправдовують себе, оскільки створюють в онлайн аудиторії атмосферу довіри, спокою і орієнтують учня на продуктивну роботу з матеріалом.

Очевидно, що взаємодія на рівні «учень-учень» може бути легко організована в очному навчанні, коли учні знаходяться обличчям до обличчя, обмінюються інформацією і досвідом опанування одним і тим самим матеріалом. Однак в онлайн навчанні навіть при синхронному режимі учні позбавлені природного середовища спілкування. Часто панівним залишається фронтальний варіант організації діяльності, адже більшість використовуваних вчителями навчальних платформ не дає змоги організувати групову/парну роботу учнів безпосередньо на уроці. Однак потрібно навіть за цих умов продумувати організацію спілкування учнів одне з одним за допомогою спеціальних завдань і вправ, відбираючи адекватні серед арсеналу інтерактивної технології.

Ще складніше ситуація в асинхронному навчанні (Dailey-Hebert, 2020). Хоча учні користуються однією навчальною платформою і матеріалом, працюють з одним і тим самим вчителем, вони часто роблять це не в один

і той же час і, звичайно, не в одному і тому ж місці. Це значно ускладнює взаємодію учнів одне з одним. За цих умов вчитель може організувати взаємодію між учнями, використовуючи:

- організацію дискусій і обговорень відкритих і спірних запитань як безпосередньо на уроці, так і за допомогою чатів, форумів тощо;
- створення онлайн зони (чату) «тільки для учнів» для вашого предмета, щоб дозволити учням мати безпечний простір для обговорення всього, що їм подобається (навіть без вчителя);
- організацію періодичних обговорень на спеціальних уроках – семінарах, зокрема і таких, де учні можуть ставити одне одному запитання і відповідати на них;
- виконання групових проєктів, які активізують взаємодію учнів через спільну роботу над кінцевим продуктом;
- залучення учнів до оцінювання завдань одне одного і надання взаємного зворотнього зв'язку;
- організацію позаурочних заходів по предмету або інтегрованих за змістом з іншими предметами.

Щодо взаємодії між учнем/ученицею та вчителем, то вона відбувається або синхронно на уроці або асинхронно (спілкування відбувається в різний час протягом дня). Для досягнення успіху учням потрібен зворотній зв'язок від вчителя. Серед способів підтримання такого зв'язку онлайн: дошки оголошень, дискусійні дошки, електронні листи, форуми і чати. Ефективним є надання можливості висловлювати свої відгуки про навчання під час або після навчання за допомогою додаткових інтерактивних елементів, що спонукає оцінювати цілі і результати власного навчання.

Ключові слова: освітній процес, онлайн навчання, активне навчання, організація.

Література

- Matt, A. (2021). Why Interactive Training Increases Learner Engagement. <https://positiveresults.com/the-learning-blog/why-interactive-training-increases-learner-engagement/>
- Dailey-Hebert, A. (2020). Maximizing interactivity in online learning: moving beyond discussion boards. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1199230.pdf>